

BESLUT

2016-10-03

Dnr: 16/00429

SAKEN

Opinion live, SVT1, 2016-02-11, inslag med en debatt om en konstutställning; fråga om opartiskhet och mediets genomslagskraft

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kravet på opartiskhet eller bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

INSLAGET

Inslaget var en del i det återkommande debattprogrammet *Opinion live*. Inför den aktuella debatten visades texten ”Kan konstverk vara rasistiska?”. I studion medverkade en kulturvetare och konstnären Makode Linde. Inslaget inleddes enligt följande.

(Programledare) – Då byter vi ämne. Vi ska försöka reda ut frågan om ett konstverk kan vara rasistiskt. Konstnären Makode Lindes nya utställning på Kulturhuset i Stockholm har hyllats av en ganska enig kritikerkår. ”Negerkungens återkomst” heter den. Men en del är upprörda över att kritikerkåren och andra som uppskattar utställningen mest består av vit medelklass och därmed inte har rätt att uttala sig. Var det en okej sammanfattning Makode? (Makode) – Ja, alltså hela den här grejen med att kritisera besökarna och säga att det säger någonting om innehållet i min konst tycker jag är ganska märkligt.

Därefter berättade programledaren att det hade förekommit protester utanför utställningen och bilder från utställningen och protesterna visades. De båda medverkande resonerade sedan kring den kritik som riktats mot utställningen utifrån deras olika perspektiv. Makode Linde sa bland annat att han inte tyckte att det var konstigt att han använde sig av rasistiska stereotyper i konst som handlar om rasism. Kulturvetaren sa bland annat att det förekom rasistiska nidsbilder i den aktuella utställningen som snarare cementerade föreställningar om svarta och afrikansvenskar än motverkade sådana.

En bit in i debatten sades bland annat följande.

(Programledare) – [Kulturvetarens namn], jag var på Makodes utställning och jag måste säga att jag var så pass förutsägbar att jag tyckte utställningen var bra och rolig. Vad tycker du är problematiskt med att jag som vit tycker det? (Kulturvetare) – Ja, det problematiska med att du tycker det, och alla andra vita besökare [...] det finns för det första, en utbredd tolerans för antisvarta bilder. Men det är någonting som stimuleras, det är kittlande att se på svart lidande. (Programledare) – Du menar att det är kittlande för mig då att se på svart lidande? (Kulturvetare) – För dig som vit, ja. (Programledare) – Vi ska ta och kolla på ett bra exempel från Makodes produktion. En tallrik med ett motiv som åtminstone jag tycker är fantastiskt. Vi kan kolla där. [...]

(Programledare) – Alltså [kulturvetarens namn], bara en liten personlig reflektion. Alltså, när man lyssnar på dig och Makode prata så verkar det snarare vara du än Makode som tänker på ras. Kan det inte vara du som har fastnat i något sådant här gammalt kolonialt rastänkande, det är kanske liksom dags att släppa och gå vidare? (Kulturvetare) – Nej, absolut inte. Ras existerar. Det är inte jag som skapar ras, det används mot oss, liksom. Det har funnits. Det är viktigt att visa på, att syna ras som koncept. (Programledare) – Makode, får jag bara säga en sak [...] när jag var på utställningen, det är ju faktiskt så att de som går omkring där, det är vit medelklass som går och fnissar och tycker att det är lite spännande. (Makode) – Men vi är i Sverige, de flesta är vit medelklass i Sverige... (Programledare) – Kan det inte vara ett problem ändå att det verkar vara så att det är fler vita som uppskattar det, och att det verkar som att många svarta inte uppskattar det eller är arga och känner sig sårade... eller det där ordet kränkta som används så ofta? (Makode) – Jag tycker det känns lite riskabelt att döma de som går på min utställning och säga att de reagerar fel på mina verk... Du verkar avkräva mig en slags tolkning av mina verk, det är inte min roll utan upp till en kritikerkår.

ANMÄLAN

Ett stort antal anmälare kritiserar inslaget på sammanfattningsvis följande grunder.

Programledaren agerade partiskt och tog öppet konstnären Makode Lindes parti i debatten. Programledaren behandlade ämnet rasism mot afrosvenskar på ett lättvindigt sätt och visade ingen förståelse för afrosvenskars utsatthet i Sverige. En anmälare anser att programledaren gjorde rasistiska uttalanden.

Flera av anmälarna är särskilt kritiska till specifika uttalanden som programledaren gjorde. Kritiken gäller programledarens uttalanden om att han tyckte att den aktuella konstutställningen var bra och rolig, att han tyckte att en tallrik som ingick i utställningen var fantastisk och programledarens fråga till den kulturvetaren om han inte hade fastnat i någon slags gammalt rastänkande och om det inte var dags att släppa detta och gå vidare.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med bestämmelsen om mediets särskilda genomslagskraft och kravet på opartiskhet.

Debattinslaget i *Opinion live* föranleddes av den intensiva diskussion som vid tidpunkten pågick kring konstnären Makode Lindes utställning på Kulturhuset i Stockholm. Debatten inleddes med att programledaren sammanfattade den kritik som riktats mot vad som beskrivits som en enig kritikerkår och andra som efter premiären i slutet av januari, uttryckt beröm över konstnären Makode Lindes utställning.

Därefter följde en diskussion mellan de två inbjudna debattörerna, konstnären Makode Linde och kulturvetaren och grundaren av den afrikansvenska antirasistiska organisationen Black Coffee. Under debatten använde programledaren flera gånger sin egen person som exempel för att fördjupa diskussionen utifrån den inledande sammanfattningen. För att lyfta fram kärnan i debatten gjorde han sig själv till representant för den vita medelklassen.

Även här anspelade programledaren på sin egen person som vit för att inta rollen som den kritiserade parten. Syftet var återigen att förtydliga konflikt-punkten i debatten. Noteras bör att programledaren med ”bra exempel” menade ”tydligt exempel”. Redaktionens avsikt med att ta upp och visa det som väckt starka reaktioner och uppfattats som både nedsättande och kränkande var att ge publiken exempel på vad debatten handlade om, och samtidigt sätta det i sitt sammanhang.

I uppdraget som programledare för ett debattprogram ingår att driva saker till sin spets. Genom att ställa en provocerande fråga till den debattör som till synes står på den ”den goda sidan” i en debatt visar programledaren att redaktionen även ställer den sidan till svars.

Ett debattprogram behöver ibland använda problematiserande, tillspetsade frågor. Under de knappt tio minuter som det aktuella debattinslaget pågick ville redaktionen att programledaren skulle använda just detta grepp för att kunna ifrågasätta parterna och få fram deras bästa motargument. I programuppdraget för *Opinion live* ingår att diskutera, förklara och fördjupa viktiga samhällsfrågor för en bred allmänhet. Programledarens användande av sig själv som exempel ska ses som ett sätt att förtydliga en debatt som annars skulle kunna te sig teoretisk och svårbegriplig.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändnings-tillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande

uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

SVT ska ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (16 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat när det gäller program eller inslag som kan uppfattas som diskriminerande. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis att programföretaget inte får sända program eller inslag som är uppenbart kränkande mot något mot människor med viss hudfärg.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden har i sin praxis godtagit att en programledares frågor kan ha en provokativ karaktär och har beaktat att en programledares uppgift vid intervjuer är att – genom ett kritiskt förhållningssätt – tydliggöra den intervjuades ståndpunkt. Nämnden anser att programledaren uttalade sig till viss del värderande men att uttalandena inte gick längre än vad som får accepteras inom ramen för kravet på opartiskhet. Nämnden anser inte heller att inslaget strider mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Leif Hedman, Jan Holmberg, Clas Barkman och Staffan Dopping efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Johannes Wik